

Міністерство культури та мистецтв
ВИЩИЙ ДЕРЖАВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. М.ЛИСЕНКА

Кафедра музичної фольклористики

М.Мишанич

Г А Ї В К И

Сюжетно-тематичний польовий питальник

Львів - 1996

Мишанич М. Гаївки: Сюжетно-тематичний польовий питальник. — Львів, 1996.— 16 с.

До переліку увійшло 70 гаївкових сюжетів, найпоширеніших у Львівській, Івано-Франківській і Тернопільській областях.

Студентам етномузикознавчого відділу теоретико-композиторського факультету.

Рецензент
ІРИНА ДОВГАЛЮК
кафедра української фольклористики
Львівського державного університету ім. Ів.Франка

Рекомендовано
на засіданні кафедри музичної фольклористики
Вищого державного музичного інституту ім. М.Лисенка
протокол № 11 від 24 травня 1996 року

© Вищий державний музичний інститут
ім. М.Лисенка у Львові, 1996

Підписано до друку 30.05.1996 р. Обсяг 0,7 а.а. Зам. 16. Тираж 100.
Лабораторія оперативної поліграфії ВДМІ. Львів, О.Нижанківського, 3

Хоча питальник адресується насамперед етномузикознавцям, проте може бути використаний і студентами суміжних близьких спеціальностей — музикознавцями, композиторами, а також, з певними корективами, на виконавських факультетах. Його мета — сприяти поліпшенню вузівської фольклорно-збирацької практики: впорядкованості та максимальної вичерпності польового звукозапису матеріалів даного обрядового циклу, і не лише самих музично-поетичних творів, але і дотичних супровідних даних та пояснень стосовно часу, місця, учасників та форм їх (гаївок) побутування.

За змістом питальник являє собою перелік гаївкових тем та сюжетів у, по-можливості, стислому, прозовому викладі та доданими до кожного з них початковими однією-двома поетичними строфами випитуваного твору.

Біля 70 гаївкових сюжетів, що увійшли в цей перелік, представляють хоча меншу, проте, без сумніву, більш популярну їх половину, поширену на теренах трьох областей Галичини — Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської. Для Волині, Буковини, Поділля і т.д., очевидно, треба складати окремі питальники, оскільки, як відомо, весняна обрядова тематика різних етнографічних регіонів України помітно відрізняється від себе, а навіть можна стверджувати, має між собою не менше різного, ніж спільного.

За спостереженнями фахівців у пересічному галицькому селі одночасно активно побутує близько двадцяти (плюс-мінус п'ять) гаївок. Тож, маючи перед собою пропонований список, є більша вірогідність, що за його допомогою завжди буде згадано і звукозаписано значно повніше їх число, ніж без такого списку, оперуючи лише емоційним "Заспівайте мені яку-небудь гаївку!"

Звичайно, трапляються народні виконавці з унікальною пам'яттю, що не потребують жодних нагадувань, а охоче і легко переспівують для звукозапису увесь весняно-обрядовий (чи якийсь інший) репертуар свого села. Проте, такі виконавці — рідкість; переважній більшості їх все ж потрібні для цього і час, і певні мисленні зусилля. Тож, щоб заощадити їм як перше, так і друге, належно підготовлений до польової роботи збирач завжди має бути готовий перебрати ініціативу на себе і провести сеанс звукозапису ефективно і оперативно, згідно власного планування і мети.

Користуватися питальником слід непомітно і творчо. Немає принципового значення, в якій послідовності будуть задані ті чи інші гаївкові та навкологаївкові питання; важливо лише, щоби котресь з них не пропустити і якнайповніше зібрати всю необхідну для своєї майбутньої роботи інформацію.

Часто наші питання до інформанта стосовно певної гаївки за якимись незанимаючими асоціаціями нагадують йому зовсім інші, неочікувані сюжети, інколи навіть і не з весняного циклу. З етичних міркувань рекомендується в усіх цих випадках пропоноване нам інформантом звукозаписати, після чого повернутися до свого і терпляче продовжувати роботу за питальником.

Послідовність групування питань:

1-15 — збір даних про наявність гаївкової традиції та локальних особливостей її побутування;

16-21 — гаївки, що в них йдеться про якусь рослину, квітку, дерево...

22-32 — гаївки, що в них йдеться про якусь тварину, пташку, комаху...

33-58 — шлюбно-любовна тематика в гаївках;

59 — баладна тематика в гаївках;

60 — війна та жовнірська тематика в гаївках;

61-78 — гаївкові жарти та кпини;

79- 82 — різне.

* * *

Тепер кілька попередніх практичних підказок збирачеві.

Перше: оскільки натуральна, природна форма побутування гаївок — гуртова, то і записувати їх, по можливості, треба від гурту, оптимально — від 3-4-х осіб, мінімально — від 2-х. Звукозаписи, зроблені від однієї особи, при найближчій нагоді бажано записати ще раз з гуртового виконання.

Друге: дуже важливо перед початком звукозапису попросити своїх інформантів переспівувати пригадані зразки до мікрофону не швидше і не повільніше, а саме так, в таких темпах, як вони виконуються (-валися) натурально, на Великодніх забавах. Це ж стосується і динаміки, сили звуку — “не тихіше і не голосніше, а так, як воно було”.

І третє: в розпалі роботи не квалитися із звукозаписом; в певні моменти, при виконавських помилках, обов'язково зупинитися, даючи інформантам час на пригадування потрібних слів чи мелодії, а навіть і на репетиційний переспів собі нагаданого твору. Притримуючись цього правила, збирач за один сеанс роботи з виконавцями, напевно, запише меншу кількість пісенних одиниць, ніж без таких зупинок. Проте зібраний матеріал буде мати потрібний для науки високий рівень змістової достовірності та виконавської акуратності, що значно полегшить подальше його транскрипційне та аналітичне опрацювання.

* * *

1. Чи були (і чи є ще тепер) у вашому селі такі молодіжні забори зі співами, що відбувалися на Великодень коло церкви — гаївками їх називають?

2. Чи вони називалися у вас “гаївки”, чи якимось інакше: “ягілки”, “магілки”, “веснянки”, “гали”...

3. А як про них казали: співати гаївки чи бавити гаївки, а може водити, кликати гаївки, чи якимось інакше?

4. А хто мав право бавити гаївки: тільки дівчата, або дівчата разом з хлопцями, або і молодь і жонаті — всі хто хотів?

5. А чи мали групи хлопців або дітей в той час свої окремі, інакші ніж у дівчат, забори?

6. Чи була така гаївка, що нею належалося починати, чи починали якою-небудь?

7. Чи і решту гаївок співали у певному, встановленому порядку одну за другою, чи як випадє?

8. А чи була така гаївка, що нею належалося закінчувати усі великодні забори?

9. А чи бувало, що молодь співала собі гаївки до Великодня?

10. А коли починали бавити гаївки — в неділю одразу після обіду, чи аж увечері? Як довго бавили того дня?

11. Чи бавили ще гаївки в понеділок, вівторок, або інші наступні дні?

12. А окрім як коло церкви, чи співали їх ще десь в інших місцях: на цвинтарі, десь за селом на вигоні, при гостині в хаті?

13. А коли був кінець гаївки — день, після котрого співати їх вже не годилося?

Увага: після кожної звукозаписаної гаївки треба тут же просити виконавця наговорити на магн. стрічку ще пояснення

14. — як цю гаївку у вас бавили (оскільки в різних населених пунктах один і той же гаївковий сюжет бавлять, як правило, по-різному) та

15. — чи записана гаївка є своя, з цього села, чи почута (вивчена) десь в іншому населеному пункті, або в школі, в садочку...

***

16. Гаївка про те, як сіють, росте, цвіте, рвуть та їдять мак:

Ой пташку, горобчику,
Чи не був ти в городчику,
Чи не видів ти, як сіють мак?

17. Про огірочки:

Зав'яжіться, огірочки,
Заким будут насінночки,
Жовтий цвіт, жовтий цвіт.

18. Як дівчина садила і вирощувала грушку:

Ой вижду я за воротонька,
Свою грушку посаджу.

19. Про те, що дівчині наймиліша розмова — з милим:

Ой зацвили фіялоньки, зацвили,
Аж ся гори з долинами прикрили.
Збирала їх Марусенька знизенька,
А за нею ї батенько зблизенька.

20. Про просо:

“А ми просо сіяли, сіяли.”
“А ми просо видопчем, видопчем.”

21. Вже було про мак, огірочки, просо, фіалки, грушку. А чи не було у вас гаївок про якусь іншу

- а) городину - капусту, цибулю, часник, петрушку, фасоллю...
- б) квіти — рожу, барвінок...
- в) дерева — вишню, дуб, калину, тополю...

***

22. Про зайчика:

Ані тобі, заєнку, ані вискочити,
Ані тобі, заєнку, ані виглянути.
Заєнку, за головоньку.

23. Про голубку:

Ми голубку уловили,
Кругом, кругом обступили,
Ой голубко, чого тужиш? -
Вибирай си, кого любиш.

24. Про перепілку, що їй козаки несуть подарунки:

Перепілко, козаченьки ідуть,
Перепілці черевички несуть.

25. Про перепілку, що їй болить голова, рученьки, ніженьки...

А в нашої перепілки та й головка болить.

26. Про квочку і четверо/семеро “курчат”-хлопців:

Вивела квочка четверо курят.
Перше курятонько — Стахів синонько...

27. Про “качура”, що вибирає собі щонайкращу дівчину:

Сидить качур, сидить качур,
в гороховім вінку, в гороховім вінку.

28. Про кізлика/князя, що показує, як бузьки/кози скачуть:

Повідай же, князю, правду,
Ой як же то кози скачуть?

29. Про те, як скакали дикі кози:

Скакали дикі кози
Попід попові лози.

30. Про kota і мишку:

У поле, мишко, у поле,
А ти, котоньку, за нею.

31. Про жучка:

Ходить жучок по долині,
А жучиха по калині,
Грай, жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе.

32. Вже було про зайчика, голубку, перепілку, квочку і курят, качура, кізлика, ката і мишку, жучка. А чи не було у вас ще гаївок про якихось інших

- а) тварин — кобилу, пса, паця...
- б) пташину — півня, ворону, зозулю, соловейка...
- в) комах — муху, комара, сонечко...

* * *

33. Про дівчину, що виглядає милого з подарунками:

- а) Вербовая дощечка, дощечка,
По ній ходить Насточка, Насточка.
*
- б) Вербова дощечка лежала, лежала,
Там по ній паненка скакала, скакала.

34. Про те, що дівчині-сироті єдине веселе місце — коло милого:

Ой заквило сине зілля в неділю,
Ой де ж я ся, молоденька, подію?
Пішла би я до батенька — не маю,
Бідна ж моя головонька в тім краю.

35. Про дівчину з дитиною, котру батько та мати радять втопити, а милий каже повити:

Ой ходила Ганнусенька по ріці
І носила біле дитя на руці.

36. Про дівчину, яка стереже виноград/черешні, що їх сміє зірвати тільки милий:

Ой до Львова доріженька, до Львова,
Обсаджена виноградом довкола.
Стерегла го Ганнусенька, заснула...

37. Про дівчину, що просить батька, матір викупити її з неволі, але це робить лише милий:

Ой волала Воленойка йа з-за моря:
"Викуп же ми, мій батеньку..."

38. Про сироту/самітну дівчину, що їй Господь обіцяє пару:

Там на ставі, на ставочку,
Там пливало шість качечок.
Кожна своєю пару має,

А я, бідна сиротина,
Свою пару загубила.

39. Про дівчину, що сумує за хлопцем і не піддається на намови його матері відмовитися від нього:

Котилися вози згори на долину
.....
Молода дівчина, чом по гаю блудиш,
Може ти, дівчино, мого сина любиш?

40. Про парубка, що не має охоти ходити до сироти/бідної дівчини:

Чом, чом, миленький,
Чорнобривенький,
Чом ти в мене не буваєш,
Видно ти дороги не знаєш?

41. Про дівчину, в котрій болить рука, нога і т.ін., коли сватається старий, але нічого не болить, коли сватається молодий:

"Якісь гості приїхали, доню моя."
"Чого вони приїхали, мамо моя?"
"Чи не підеш за котрого, доню моя?"
"А ти старий, чи молодий..."

42. Як догоджати кожному і нелюбові:

Ой як, як миленькому постелити? -
Ой так, так миленькому постелити.
Ой як, як нелюбові постелити? -
Ой так, так нелюбові постелити.

43. Як дівчата підбивають парубків на женячку:

Стелися, горошку три листки, три листки,
Щоби ся парубки женили, женили...

44. Про злучання в пари хлопців і дівчат — учасників гаївки, називаючи їх імена, прізвища:

а) Гаєм, гаєм, гаївочку,
До Іванихи по дівочку,
А в Карпинця є парубочок,
Ходив до неї через садочок...

б) Ой ніхто там не бував, де я явір вирубав.
Ой зійшло там, зійшло два місяці ясні,
А на нашій вулиці два парубки красні.
Один парубочок — Микитин синок...
*

в) Ой чия то гуска по воді ся плюска,
Ой чий же то гусачок додому не пуска?
Лозинська гуска по воді ся плюска,
А Іванів гусачок додому не пуска.
*

г) На тарели білий сир,
А в Стахури файний син,
В Микитихи файна дівка —
Буде його жінка.
*

д) Гора, гора паперова,
Гарна дівка Стахурова,
Гарно вбрана, гарно ходить,
Бо до неї Михась ходить.

45. Про те, щоби всі йшли з гаївки додому, а одна залашилася і “звінчалася” з парубком:

Ой поставлю я кладку вербову,
А ви, панянки, йа всі додому...

46. Гаївка-гра “Весілля”: парубок вибирає собі родину, потім дає всім якусь роботу:

А як я буду та й женитися,
А хто ж то буде моя матінка/батенько/сестричка...
Ото буде моя матінка/батенько/сестричка...

47. Про бабів, парубків та чоловіків, котрі не знають, яке то зілля викопав Роман; його (зілля) знають лише дівчата:

Роман зілля копає,
А сам его не знає.
Поніс его до ради,
До бабської громади.

48. Про цінний “ружовий вінок”, що був навіть у Львові, а тепер має вибирати собі дівчину:

“Вінку ружовий,
Де-сь був?” — “Ві Львові.”
“Що за тебе давали?”
“Сто злотих червоних.”

49. Про Подоляночку:

Десь тут була Подоляночка,
Десь тут була молодесенька...

50. Про Білоданчика:

Ой Данчику, Білоданчику,
Поплинь, поплинь по дунайчику...

51. Про Жельмана:

Їде, їде Жельман, їде, їде его брат,
Їде, їде Жельманова і вся родина.
Чого хоче Жельман...
Панни хоче Жельман...

52. Про Коструба:

Бідна моя головонько,
Нещаслива годинонько,
Що я собі наробила,
Що-м Коструба незлюбила?

53. Про Галю, котра не танцює, бо не має черевиків, спідничини, запаски і т.ін.:

“Чому, Галю, не танцюєш, Галю, Галю?”
“Бо не маю черевиків, кавалеру.”

54. Про Чорнушку, що перебирає женихами, але погоджується вийти за злодія/міщанина:

Чорнушко, душко,
Вставай раненько,
Мийся, чешися
Гарно вберися,
Хочуть тя люди взяти,
А ми тя хочем дати.

55. Про жінку на торзі і як її чоловік викупував:

“Хто видав, хто слихав
Мою жону на торзі, на торзі?”
“А ми єї виділи, виділи,
Межи себе узяли, узяли.”

56. Про воротаря, котрий за пропуск через ворота хоче дівчину:

Воротарю, воротарю,
А втвори нам воротонька.

57. Про те, що за поламані мости треба буде дати заплату — файного хлопця/
крайню дівчину:

“Пустіте нас, пустіте нас до гір воювати.”
“Не пустимо, не пустимо, мости полоमितе.”

58. Про дівчину, котра чарами змушує гусяра/писаря чимшвидше вернутися до неї:

На широкім Дунаю гусяр гуси зганяє...

* * *

59. А чи були у вас такі довгі гаївки, що в них розказується про те, як хтось когось
вбив, отруїв, зчарував...

а) Мене мати одну мала,
За Романа мене дала,
А Роман мене не любив,
Казав, що мене загуби.

б) Мала мати одну доню та й дала за гори,
Не казала приходити в гостину ніколи.

в) Чотири браття траву косили,
Ганя, сестриця, їсти носила.

г) А там Василь сіно косить,
По нивоньці косу носить.
Кинув косу на нивоньку,
А сам пішов додомоньку.

д) Ой служила Настя в пана
Штири роки не віддана,
А на п'ятий наступає —
Настя пана полюбляє.

* * *

60. А чи були у вас такі гаївки, що в них співалося про жовнірів, рекрутів, війну,
смерть на війні...

а) Запрягайте, хлопці, коні, коні воронії,
Бо повезуть до призиву хлопці молодії.

б) Летять кури від фігури та й самі рябії,
Забирає цісарь хлопці самі молодії.
Чи ви, пани, подуріли, чи ви ся попили,
Що ви мого миленького до войська вхопили?

в) Хиллася калинонька згори додолу,
Висилала дівчинонька хлопця на війну.

г) Був собі хлопець з шостого року,
Служив при війську півтора року.
Іде на урльоп, людей питає,
Що робить мила, бо він не знає.

д) Терном, терном, там доріжка іде,
Тов доріжков много війська іде.

е) Вже ся весна починає,
Цісарь хлопців забирає.

* * *

61. Як старий женився з молодію:

“Ой ти, старий діду, чому ся не жениш?”
“Старої не хочу, молода не піде.”

62. Про хитрого діда, лінивого і хворого до роботи, але веселого і швидкого до їжі:

А йди, діде, гуси пасти, —
А наш дід розкулявся.
А йди, діде, паску їсти, —
А наш дід розгулявся.

63. Про дівчину, котра не хоче заміж за пана Чубатого:

Там на горі дуб крислатий,
Любив мене пан Чубатий...

64. Про те, як Роман віз до міста продавати дівчат, старих жінок, парубків:

“Де ти їдеш, Романочку, Романочку?”
“На торг до міста, мій паночку.”

65. Про бабську, дівочу і парубочу волю:

Чия воля сяка, така,
А бабина все однака:
Під порогом паця квичить,
А в колисці дитя кричить...

66. Про мужів і парубків:

Ой сіяли мужі пшеницю, пшеницю,
А ви, парубочки, мітлицю, мітлицю.
Поїхали мужі на конях, на конях,
А ви, парубочки, на свинях, на свинях.

67. Про дівочу і парубочу красу:

Весно наша красна,
Що ж ти нам принесла?

68. Як гасили діброву старі баби, дівчата, хлопці:

Горіла діброва, горіла, горіла,
Єі старі баби гасили, гасили...

69. Про бідних і багатих дівчат:

А у наших богачок
По п'ятнадцять сорочок,
А у мене одна,
Щонеділі білая.

70. Як воювали дівчата, молодиці, парубки:

Ішли дівки на війну,
Молодиці за ними,
А парубки позаду.

71. Про ледачого парубка, що за ним б'ються дівчата:

А в тім житі кавки в'ються,
За Іваном дівки б'ються.
Не бийтеся, нема за що,
Хоть він гарний, а ледащо.

72. Про те, чому дівчата гарні, а парубки бліді, нездалі:

Чому дівки такі красні? -
Їли пироги на маслі...

73. Як мати біла доню, щоб не вистоювала забагато з хлопцями:

За стодолов сива глина,
Ой там мати доню біла.

74. Про хлопців, що з'їли здохлу кобилу:

Сохла кобила, сохла,
Під порогом здохла...

75. Про хлопців, що випили воду, в якій дівчата помили ноги:

Ой на горі корито, корито,
Повно води наливо, наливо.
Дівки ноги помили, помили,
А парубки випили, випили.

76. Про кашу з маслом — для дівчат, а з глиною/жаб'ячою головою/жаб'ячою ніжкою — для хлопців:

Що вступлю, то вступлю сухого деревця,
Ліщини, ліщини, наварю я каші,
А в тій каші грудка масла...

77. Про дівчину, що її ніхто не хоче, бо лінива:

На попівській воборойці пси брехали,
Вийди, вийди, паніматко, щось продали...

78. Чи були ще якісь гаївкові жарти, що ними дівчата допікали своїм нездалим та лінивим колежанкам або хлопцям, щоби їх позлостити? А чи хлопці їм щось відспівували, чи лише їх трохи товкли?

***

79. Про кривий танець:

Ми кривого танцю йдемо,
Ми в нім кінця не знайдемо.

80. Про траву, що її стоптали дівчата, водячи гаївки:

Гаївойко-муравойко,
А чому ж ти не зелена?

81. Про те, що хлопці не повинні бавити гаївки:

А ви, хлопці, встидайтеся,
Ви гаївки не бавтеся...

82. Про панщину:

Ти, сивая зозуленько,
Закуй же нам веселенько.
Ти тоді нам закувала,
Як панщина дякувала.

***

У корпусі гаївок, упорядкованих В.Гнатюком, пронумеровано 171 сюжет¹. Ряд пізніших публікацій та архівних рукописних народнопісенних збірань містять численні нові, ще неznані В.Гнатюкові весняні обрядові мотиви². Тож, з усього цього видно, що, при потребі, пропонований вище список гаївкових сюжетів Галичини можна без особливого зусилля збільшити в два, а то і три рази.

Ми ж, виходячи з того, що всякий питальник загального користування повинен бути зручним у роботі, компактним, і не розростатися поза певні розумні границі, обмежуємося підвищем числом питань, вважаючи таку їх кількість на разі оптимальною. Вкоротити їх до меншої (мінімальної) чи збільшити до максимально можливої цифри — залежатиме від тих завдань, що їх ставитиме собі майбутній користувач пропонованою оцією нашою першою спробою складання інструктивно-нормативного польового гаївкового питальника.

---

¹ Гнатюк В. Гаївки //Матеріали до української етнології ЕК НТШ. — Т. XII. — Львів, 1909.

² Див. Луканюк Б. Про Основний фонд писемних джерел музично-етнографічної інформації // Друга конференція дослідників народної музики червононоруських земель: Польові дослідження. — Львів, 1991. — С. 45-53.